

LOODUS

Rajakaameraga loomade salaelu piilumas

KADRI ALLER
MTÜ OMA RETKED

Moodne tehnoloogia aitab meil looduse kohta saada rohkem informatsiooni kui iial varem. Näiteks aitavad GPS-saatjatega varustatud linnud heita valgust tiivuliste rändeteekondadele ning pesakaamerad jälgida tibu-de sirmumist. Samuti saab rajakaamerate abil püüda pildile ja videosse loomade igapäevaseid tegutsemisi.

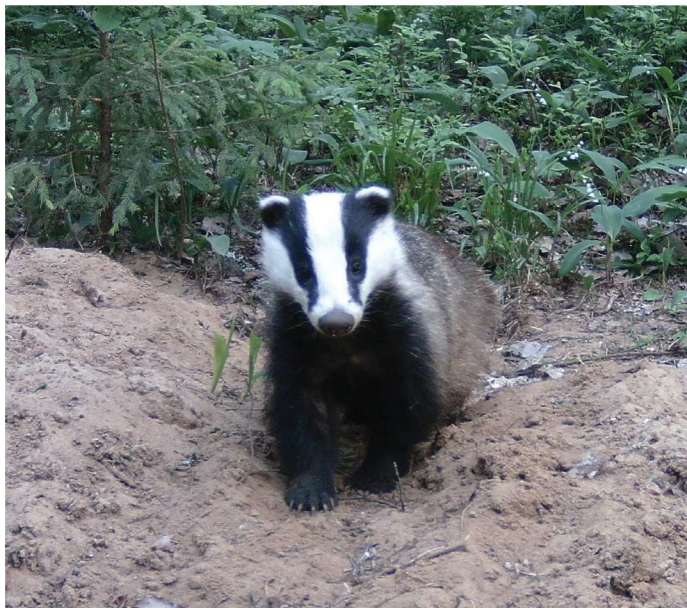
Veidi üle aasta on tegutsenud Keila kihelkonna rändav rajakaamera, mis vahetab iga paari nädala tagant asukohta, püüdes saada kaadrisse põnevaid hetki loomade elust. Seni on kõige paremini õnnestunud jäädvustada mägrapere toimetamisi ning rebasekutsikate avastusretki. Kehvema kvaliteediga pilte on saadud rästastest, rasvatihastest, kaelustuvidest, kährrikust, mingist, mügrist ja metskitsest. Kahjuks ei ole seni korduvatest ponnistustest hoolimata õnnestunud pildile saada kopraid. Tihtipeale ongi rajakaameraga heade piltide saamine paras õnnemäng – ühe hea kvaliteediga pildi kohta on paarsada untsu läinud kaadrit. Seda suurem on aga rõõm vahvate tabamuste üle: rebasekutsikad olid lausa sedavõrd armsad, et neile said nimedki antud – Riki ja Raki.

Rajakaamera paigaldamisel jälgin alati, et häiriks loodust võimalikult vähe ning viibiks loomade radadel võimalikult lühikest aega. Ka lugejatele panen kindlasti südamele, et kui teate mõnda metslooma urgu või (rööv)linnupesa, siis ärge kippuge nende lähedusse tihti, ärge avalikustage asukohti ega näidake neid suurele hulgal inimestele. Kõik ikka selle nimel, et loomade igapäevaelus oleks võimalikult vähe häiringu.

MTÜ Oma Retkede rajakaamera jäädvustusi saab näha kodulehel www.omaretked.ee/rajakaamera ja Facebooki lehel Ringkäigud Keilas.

Kasutatud kirjandus

- Jaanus Remm, Harri Valdman, Oliver Kalda, Epp Moks „Eesti imetajad“.
- Sari Roheline Eesti. Kirjastus Varrak, 2015.
- Mall Hiemäe „Väike loomaraamat rahvapärilisusest“.
- EKM Teaduskirjastus, 2019.

FOTOD: ERAKOOGU

Mäger (Meles meles)

Nii nagu saarmas, tuhkur, kärp ja nirk, mets- ja kivinugis, mink ja Euroopa naarits, kuulub ka mäger kärplaste sugukonda. Eestis elab ta mandril kõikjal, vaid puudub Hiiumaal. Saaremaale asustati mägrad inimeste poolt 1960. aastal. Jässaka keha, pika koonu ja lühikese sabaga loom on öise eluviisiga. Ta eelistab mosaiikset ehk mitmekesist maastikku, kus metsad vahelduvad kultuurmaastikega, ning hästi kaevatavat pinnast, näiteks liivaseid alasid. Mägrad loovad kaevetööga omalaadseid mägralinnakuid, kus on keskmiselt 12 sissekäiku ja mitu pesakambrit. Harilikult lähtub ühest peaurust mitu väiksemat urgu ning läheduses võib olla ka umbseid käike, mida mäger kasutab ohu korral varjumiseks. Selg ees, esikäppade ja pea vahel, veab mäger pesakambritesse voodriku kuiva heina, lehti ja sammalt. Kui ei ole suuri häiringu, võivad üht linnakut kasu-

tada mitu põlvkonda kümneid ja sadu aastaid. Mõningates kasutusest välja jäänud urgudes võivad ennast allüürnikena sisse seada rebased ja kährrikud.

Pesakonnas on 3-4 poega, eluiga 3-6 aastat. Novembrist detsembrist veebruari-märtsini on mägrad taliuinakus, kuid soojemate ilmade korral võivad ka väljaspool urge ringi liikuda. Siis võib lumel kohata karujälgedega sarnanevaid jälgi. Aeglase ning kohmaka loomana ei varitse ta saaki, vaid sööb seda, mis ette jääb – vihmausse ja tõuke, putukaid, pisinärlisi, lindude mune ja poegi, konni, tiguseid, aga ka teravilja, marju, pähkleid, taimede juuri ja mugulaid, seeni. Lisaks võib ta rüüstata mesilaste ja herilaste pesi. Mäger ise võib aga langeda hundi või ilvese saagiks ning samuti mõjutab nende arvukust inimene, sest loomad on tihtipeale sunnitud lageraie järel oma urud maha jätma.

Rahvasuus on mägra nime-tusteks olnud ka määr, mür ja kähr. Minevikus on mägrarasva kasutatud nii haavasalvina kui

tarbeesemete määrimiseks. Looma kasukast suurt lugu ei peetud; ka ei ole ta olnud oluline toidulaua rikastaja. Eks suures hädas ja nälja korral ikka ka mõni mäger pintslisse pisteti. Näiteks püüdis siinkirjutaja vanaonu Elmar, kui ta ennast metsavennana varjas, 1950. aastate algul kõhutäiteks kaks mäkra.

Punarebane (Vulpes Vulpes)

Rebane on koheva sabaga koerlane, kelle karvastik on enamasti punaka tooniga. Meil on ta tavaline liik kogu Eestis, kes eelistab põõsastikke või metsade ja põllumaadega vahelduvaid maastikke, kuid levib ka linnadesse. Jooksuajal jaanuaris-veebruari võivad teha kiledat ja läbilõikavat häält. Poegade, kes sünnivad märtsis-aprillis ja keda on pesakonnas 4-5, üleskasvatamiseks kaevab ta uru või kasutab vanu mägraurge. Muul ajal tarvitab rebane urge vaid varjumiseks või põgene-miseks. Tegemist on hämarust ja ööd eelistava ning üksikeluviisiga loomaga, kelle eluiga looduses on 2-4 aastat. Toitub peamiselt pisinärlitest ja rai-betest, aga ka teraviljast ja õun-test. Kevadel on menüüs olulisel kohal linnud, nende munad ja pojad. Rebane ei ütle ära ka selgrootutest, kahepäiksetest, jänestest ja nende poegadest. Reinuvaderit murravad hundid ja ilvesed, samuti on ta jahiluk ning palju noorloomi hukkab autoteedel.

Rahvajuttudes on rebane sage tegelane, teda on peetud nutikaks ja kavalaks loomaks, kes nii teistele loomadele kui inimestele vemp mängis.

Leiba ja tsirkusemänge!

„Panem et circenses!“ See Rooma keisririigis sageli kõlanud hüüe on kasutusel tänapäevani, kuigi mõnevõrra teises tähenduses. Tasuta toiduaineid ja põnevaid vaatamänge nõudsid antiigialal impeeriumi vaesunud kodanikud, keda kutsuti proletaarlasteks. Proles tähendas lapsi ja pilgates öeldi, et nende ainus vara ollagi vaid järeltulijad. Kehalised tööd nad põlgasid, see olevat orjade osa. Elased annetustest, eelkõige riiklikust toetusest. Vaba aega oli neil küllaga ja selle täitmiseks sobisid igati vaatamängud tsirkustes – ellipsikujulistest vabaõhuteatrites. Ehitatud võidukihutamiste tarvis, aga sobisid ka muude vaatamängude uuendamiseks. Tsirkusi ehitati õige mitmes linnas. Neist suurim, ligi 200 000 pealtvaatajat mahutav Circus Maximus pealinnas. Selle säilinud osa on siiani Rooma linna üks peamisi turismiobjekte.

Vägagi populaarsed olid 50 000 vaatajat mahutavas Colosseumis – antiikaja suurimas amfiteatris – korraldatud gladiaatorite mängud. Selle rajatise 80 sissekäigu kaudu pääses hõlpsasti neljaks korruseks jagatud tribüünidele ja sealt tagasi välja. Logistiline lahendus missugune.

Gladius tähendab ladina keeles mõõka. Gladiaator – omavahel või kiskjatega elu ja surma peale võitlevat mõõgameest. Need olid orjadeks muudetud sõjavangid, surmamõistetud kurjategijad, aga ka üksikud vabad kehvikud, kes lootsid pakutava vaatamängu abil hästi teenida. Igal juhul julged ning tugevad, eelnevalt hea väljaõppe saanud noored mehed. Jagunesid raskesti ja kergemalt relvastatuteks (pistoda, kolmharu ja heitevõrk). Aga võitlesid ikka omasugustega, et võidumees ei oleks kohe ette aimatav. Oli keiser kohal, siis tervitasid nad sisnemisel aukohal istuvat imperaatorit hüüdega: „Ave Caesar, morituri, te salutant!“ (Ole tervitatud Caesar, surmaminejad tervitavad sind!)

Hommikupoole lasti gladiaatoritel võidelda vihale aetud kiskjatega – metsaloomadega, keda oli keisri käsul suure vaevaga kohale toimetatud suurriigi eksootilistest piirkondadest. Pärast lõunat loositi välja gladiaatorite paarid ja võitlused algasid. Seda publiku ergutuskisa ja vilekooi saatel. Kaotaja võis keisrilt või rahvalt ellujätmist paluda. Selleks tuli tõsta üles harali sõrmedega vasak käsi. Oli ta võitlus meeldinud, heideti areenile rätte ja anti ülespoole hoitavate põialdega märku. Alla suunatud põidlad nõudsid aga surma. Noahoop kuklasse või selga viis siis rahva langetatud otsuse täide. Julm vaatamäng igatahes.

Võitja sai tõendiks elevandiluust tahvlike. Mitme tahvli omanik arvati juba veteranide hulka ja tal oli edaspidi õigus areenile minekust loobuda. Mõned hakkasid gladiaatorite koolides treeneriteks. Teised vabastati orjusest ja nad pidid mingil muul moel elatist hankima. Aga kolm aastat tuli eelnevalt areenil võitmatuna püsida ja seda ei juhtunud just sageli. Selline gladiaator oli proletariaadi hulgas igati lugupeetud mees. Osanud ka suurimas ohus oma elu ja au hoida.

